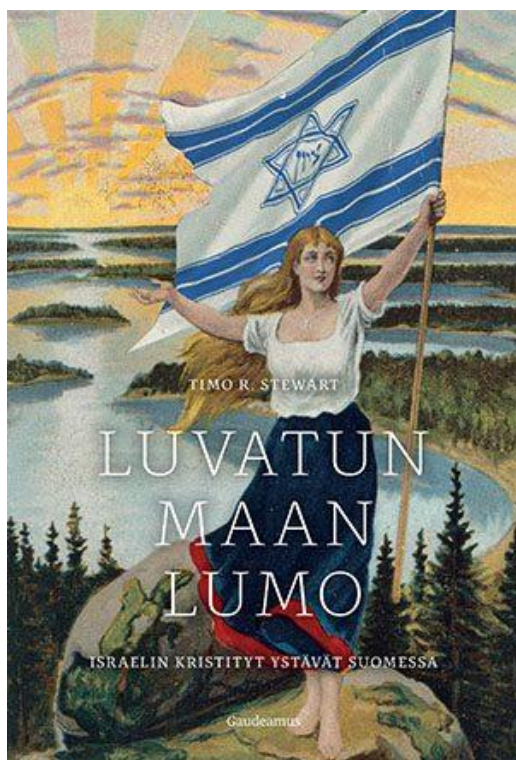

Kristillinen sionismi Suomesta tarkasteltuna

Julia Hakala, Jaakko Karkulahti, Jemina Laitamäki, Jaakko Räättä¹
Helsingin yliopisto

Timo R. Stewart. 2023. *Luvatun maan lumo: Israelin kristityt ystävät Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, Helsinki, 365 s.

Ulkopoliittisen instituutin vanhempi tutkija ja tietokirjailija Timo R. Stewart on tullut suomalaisille tutuksi erityisesti Israelin ja Palestiinan konfliktin asiantuntijakommentaattorina. *Luvatun maan lumo* -teos pureutuu tähän ajankohtaiseen aiheeseen yleistajuisesti, vaikka kirjan julkaisijana onkin tiedekustantaja Gaudeamus. Stewartin vertaisarvioidussa teoksessa käsitellään suomalaisten kristillisten piirien pitkäaikaista Israel-innostusta ja sen merkitystä Suomessa myös laajemmin. Kirjoittajan tieteenalana on poliittinen historia, mutta teos on kiinnostavaa luettavaa myös uskontotieteilijälle ja kirjoittaja osoittaa perehtyneisyytensä suomalaiseen karismaattiskristilliseen kenttään.

¹ Kiitämme Tuomas Äystöä tekstin kommentoinnista.

Luvan maan lumon aiheena on suomalainen kristillinen sionismi. Kristillinen sionismi tarkoittaa kirjoittajan (s. 14–15) mukaan näkemystä, jonka mukaan Israelin valtiolla on erityinen merkitys Jumalan suunnitelmassa. Erityisesti Israelin tärkeys liitetään raamatullisiin lopun aikoihin. Osa kristityistä ajattelee, että Israelin valtion tukeminen on juuri kristittyjen velvollisuus.

Aihetta käsitellään teoksessa muun muassa suomalaisen lähetystyön, Israel-turismin, Suomessa tehtyjen raamatullisten tulkintojen ja Lähi-itää koskevien yleisempien mielikuvien kautta. Maailmalta kristillinen sionismi on tuttua erityisesti Yhdysvalloista, joka on suurvaltana tukenut – osittain maan vaikutusvaltaisten evankelikaaliäänestäjien toiveesta – Israelin valtiota vakaasti jo vuosikymmeniä.

Akateemisinä lukijana saattaa kaivata kirjan johdantoluvussa vielä selkeämpää aineiston, menetelmien ja teoreettisen viitekehyksen mainintaa, mutta yleistajuisen otteen vuoksi teknisempien puolien vaimentaminen on ymmärrettävä ratkaisu. Johdannon avaava esimerkki on onnistunut ja vetää lukijan hyvin mukaansa. Kesäkuussa 2010 järjestettiin Helsingissä kristillinen mielenosoitus, jossa ilmaistiin tuki Israelille ja kritisoitiin suomalaisen median tapaa käsitellä Israelin tuoreita iskuja Gazaan. Lukijalle tulee selväksi, että käsillä on ilmiö, joka vaatii selitystä.

Teos on rakennettu pääosin kronologisesti ja se lähtee liikkeelle 1800-luvun mielikuvista ja keskusteluista, jotka liittyivät ”Raamatun alueisiin”. Kirjan luvussa 1 Stewart käsittelee ristiriitaa suomalaisten Palestiinan matkailijoiden raamatunkertomuksiin perustuvien mielikuvien ja Palestiinassa vallitsevan todellisuuden välillä. Mielikuvien Palestiinaa kuvaillaan ihanaksi, hedelmälliseksi ja rikkaaksi maaksi. Suomalaisten silmissä todellinen Palestiina näytti karulta, rapistuneelta ja monin tavoin ”epäilyttävien” arabien kansoittamalta. Kirjoittajan mukaan matkakertomuksissa esitetään selityksiä Palestiinan mielikuvien ja todellisuuden ristiriidalle. Juutalaisten rooli tämän ristiriidan ratkaisuksi kasvaa Palestiinan matkailun yleistyessä.

Seuraavassa luvussa tarjotaan tiivis katsaus Suomen juutalaislähetystyön syntyyn ja sen merkitykseen kristillisen sionismin kannalta. Stewart käsittelee ansiokkaasti juutalaislähetystyön keskeisimpiä hahmoja, toimintaa ja sen vaikutusta suomalaiseen yhteiskuntaan. Hän tuo esiin myös ajalle poikkeuksellista ajattelua Hilma Granqvistin tutkimuksen kautta; suomalaiset lähetystyöntekijät välittivät etulinjassa juutalaisista sekä Palestiinasta yleisesti tietoa Suomeen. Palestiinan merkityksen raamatulliset taustat selkeytyvät luvun myötä.

Kolmas luku siirtyy toiseen maailmansotaan ja sen valtaisaan ja traagiseen merkitykseen juutalaisten historiassa. Stewart on pohjustanut tapahtumakuvauksensa runsaalla määrällä aineistoa, josta ilmenee aikakauden seurakuntien, kirkollisten instituutioiden ja yksilöiden näkemyksiä juutalaisista (kansana) sekä erityisesti heidän profetiallisesta merkityksestään. Aineistoa on kerätty Suomesta, Pohjoismaista sekä Saksasta ja tämä aineiston laajuus auttaa vahvistamaan tulkintoja ja kirjassa esitettyjä näkemyksiä. Ne avaavat historiaa ja sitä, kuinka juutalaisten merkityksellisyys on nähty tai perusteltu raamatullisten profetioiden kautta joko oikeuttavasti (holokaustin salliminen) tai kansan varjeleminen (luvatun kansan erityisasema ja saksan sotilaallinen tappio).

Luvussa pyritään löytämään myös syitä sille mistä kumpuaa sionismin merkityksellisyys etenkin Suomen ja luterilaisuuden kontekstissa. Luvussa esitellään muun muassa evankelis-luterilaisen kirkon katekismusten sisältöä eri aikoina, Augsburgin tunnustusta ja Martti Lutherin tulkintoja ilmestyskirjoista, joista missään juutalaisten erityistarkeys ei korostu. Stewart tulkitseekin, että kristillinen sionismi on myöhempi ilmiö: se nousi 1800 luvulla kun eskatologian suosio yleisesti kasvoi protestanttisissa herätysliikkeissä.

Luvussa kolme lukijalle myös esitellään runsaasti uusia termejä, joiden suhteita antisemitismiin puretaan. Tällaisia ovat esimerkiksi allosemitismi, filosemitismi, kiliasmi ja amillenialismi. Nähdäksemme termejä olisi voinut perata vielä pidemmälle ja kristallisoida niiden erilaiset suhteet antisemitismiin.

Näistä teemoista siirrytään lukuun 4, jossa keskitytään suomalaisten kristillisten liikkeiden suhtautumiseen sionismiin ja sitä kautta mielipiteisiin Israelin valtion synnystä ja sen olemassaolon oikeutuksesta. Tätä teemaa lähestytään erityisesti Raamattuun viittaavien profetioiden avulla. Aluksi luvussa käsitellään Israelin valtion perustamisen historiaa ja Suomen suhdetta perustettuun Israelin valtioon etenkin sanomalehtiutuisoinnin perusteella. Sitten siirrytään kohti Israeliin liitettyjä Raamatun profetioita ja kristillisten liikkeiden, erityisesti herätyskristittyjen käsityksiin Israelin valtiosta. Profetiat yleisempänäkin ilmiönä avataan lukijalle varsin hyvin.

Neljäs luku tuo esiin myös suomalaisten puolueellisen suhtautumisen Palestiinan konfliktiin. Tämä selittyy kirjoittajan mukaan mahdollisesti alueen kristillissävytteisen viestinnän lisäksi osin suomalaisten omalla historialla. Suomalaisten oli helppo seisoa israelilaisten puolella, sillä he samaistuivat konfliktiin tuoreessa muistissa olevan Neuvostoliiton kanssa käydyn sodan vuoksi. Tämä saakin lukijan pohtimaan Suomen ja EU:n nykyistäkin ulkopoliittista linjaa suhteessa Israeliin.

Viidennessä luvussa paneudutaan tarkemmin suomalaisten lähetystyöntekijöiden ja lähetysseurojen toimintaa Palestiinan alueella Israelin itsenäistymisen jälkeisinä aikoina. Stewart tuo kappaleessa hyvin esiin suomalaisten useista tekijöistä muodostuneet tunnesiteet Israelia kohtaan. Etenkin sotien jälkeisen ajan ilmapiirin havainnollistaminen teoksessa on onnistunut, koska se tuo esiin kiinnostusta ja kannatusta Israelia kohtaan myös uskonnollisten yhteisöjen ulkopuolelta. Toisaalta Suomestakin löytyi mielipiteiden kirjoa, vaikka valtavirran suhtautuminen alueen arabeja kohtaan olikin kielteinen. Toisaalta myös kristilliset järjestöt poikkeisivat näkemyksiltään esim. kibbutsityön osalta. Lisäksi israelilaiset tahot suhtautuivat kristilliseen lähetystyöhön eri tavoin. Kansalaisten keskuudessa korostui negatiivinen asenne, mutta hallinnon suhtautuminen oli monisyisempää ja muistutti enemmän poliittista peliä.

Todellinen Israel-matkailun huippuvuosi Suomessa koettiin kuitenkin 1960–1990-luvuilla. Tästä kertoo kirjan kuudes luku. Aluksi käsitellään Israelin ”kuuden päivän sotaa” kesäkuussa 1967, jonka aikana Israel valtasi mm. Jerusalemin vanhan kaupungin sekä Egyptille kuuluneen Siinan alueen. Suomessa sota kiihdytti entisestään kristittyjen keskusteluita Israelia koskevista Raamatun profetioista ja lisäsi sympatiaa Israelia kohtaan.

Käytännön näkökulmasta matkustaminen Israeliin muuttui helpommaksi, kun matkailijat pääsivät vierailemaan kaikilla Israelin miehittämällä alueilla ilman rajojen ylittämistä. Suomalaisten puolueellisuus ja sympatiat kuvastuvat esim. vierailijoiden sanavalinnoissa, kuten puheessa ”Jerusalemin vapauttamisesta”. Kotimaista aikalaiskeskustelua Stewart pitää

yksipuolisena. Luvun loppupuoli puolestaan käsittelee paketti- ja kibbutsimatkojen yleistymistä. Kirjoittajan pääpaino on ymmärrettävästi Raamatun profetioiden ja kristittyjen Israel-käsitysten selittämisessä tutkimustavoitteen mukaisesti. Lisäksi hän nostaa lyhyesti esiin yhteiskunnallisia ja taloudellisia syitä suomalaisten matkailun lisääntymiselle. Näitä olivat esimerkiksi vuosilomien pidentyminen, elintason nousu ja matkailun halpeneminen yleisesti. Edellä mainituilla käytännön syillä lienee lopulta kaikkein merkittävin vaikutus suomalaisten Israel-matkailun lisääntymiselle.

Kirjan päättää sen seitsemäs luku, jossa käsitellään Israelin valtion poliittista historiaa 1960-luvulta 2000-luvun alkuun. Keskiössä ovat sotilaalliset toimet Israelin ja palestiinalaisten välillä. Poliittista toimintaa ja kehityskulkua pohjustetaan melko runsaasti, ja tässä vaiheessa lukija alkaa kokea hieman edellä käsiteltyjen asioiden toistoa. Valtataistelu alueella ja arabialueiden kolonisaatio tuodaan tässä luvussa esille ja sitä käydään läpi niin globaalista kuin kotimaisesta perspektiivistä. Suomessa kristillistä sionismia edustaneet taho näkivät Raamatun ja Jumalan sanan kosmisena poliittisena voimana, jonka kritisoinnin ajateltiin voivan jopa aiheuttaa suomalaisille negatiivisia seuraamuksia.

Viimeinen luku kiteyttää onnistuneesti sen, mitä seikkoja Palestiinan ja Israelin konfliktin molempien osapuolten puolella olevat pitävät olennaisena. Luvussa esitellään myös molempien osapuolten näkymistä Suomessa. Teoksen päättäminen lukuun koskien uskonnon ja politiikan suhdetta ja Israel-Palestiina-tilanteen politisoitumista on onnistunut ja kytkee sen hyvin päivänpolttaviin keskusteluihin.

Kirjan joissain kohdissa lukijalle saattaa tulla jopa informaatioöähky, kun kirjoittaja luettelee asioita toisensa perään tiuhaan tahtiin. Esim. sivuilla 119–122 käydään läpi vapaiden suuntien julkaisemien lehtien profetoivia tulkintoja tavalla, jossa henkilöitä, lehtien nimiä ja erilaisia termejä tulee runsaasti. Lukija saattaa pysähtyä esimerkiksi fraasiin ”futuristinen ja historisoiva dispensationalismi”. Joskus leipätekstin luettelomaisuutta olisi voinut vähentää esimerkiksi taulukoiden käytön avulla, joskin nämä olisivat toisaalta tehneet teoksesta vähemmän toimivan äänikirjamuodossa.

Toisaalta joskus lukija toivoi, että teoreettisempia keskusteluja kuten orientalismia olisi käyty kirjassa vieläkin enemmän. Kirjallisuudentutkija Edward Saidin (1935–2003) käsite on akateemisesti hyvin tunnettu, mutta suuren suomalaisyleisön parissa vähemmän. Stewart käsittelee orientalismia, mutta uskoaksemme sen purkaminen juuri suomalaisessa kontekstissa laajemmin olisi ollut antoisaa. Kristinuskon historian antisemitistisiä puolia olisi ollut mahdollista käsitellä enemmänkin esimerkiksi lähetystyön yhteydessä, etenkin kun kristillisten Israel-sympatioiden todetaan (paikkansapitävästi) olevan varsin nuoria.

Luvatun maan lumo pohjautuu osittain Stewartin väitöskirjaan vuodelta 2015, mutta kirjoittaja on selkeästi nähnyt paljon vaivaa tekstin uudelleenkirjoittamisessa yleistajuiseksi tietokirjaksi. Teos on selkeän tyylin, vetävän kuvituksensa ja esimerkkipitoisuutensa vuoksi helposti lähestyttävä teos kenelle tahansa aiheesta kiinnostuneelle. Aiheen päivänpolttavuuden vuoksi kiinnostuneita voisi kuvitella olevan paljonkin. Vaikka teos keskittyykin juuri konservatiivisten kristillisten piirien Israel-kiinnostukseen erityisesti, se osoittaa, että tällä on ollut myös laajempaa yhteiskunnallista merkitystä Suomen ulkopolitiikkaan ja kansalliseen itseymmärrykseen asti. Ajoittaisesta luettelomaisuudesta ja näennäisen kapeasta aihepiiristään huolimatta kirja on suorastaan yleissivistävä, ja ansaitsee laajan lukijakunnan.